

* DVAŠKLIST *
* LJUBLJANA *
* 1930 * 31 *

Vsebina 4. številke

	Str.
Mlakar, Spomini	73
Kranjec, Božič na bizantinskem dvoru	79
Savnik, Na obisku pri naši južni sosedu	83
Ojstrovec, Na božične počitnice	89
Olaf Severni, Večer. Pesem	90
Za dobro voljo: Meyrias, I. spev	91
Literarni pomenki	93
Dijaški šah	94
Uganke	95
Črna deska	96

Uredništvo lista: Bl. Poznič, Ljubljana, Sv. Petra c. 53/A.

Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. Rokopisi se ne vračajo.

Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 5.

Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati vso naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več šeste številke.

Mentor izhaja med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. Urednik Blaž Poznič, izdaja Prosvetna zveza (dr. Jakob Mohorič), tiska »Slovenija« (Albert Kolman, Ljubljana, Celovška cesta 61).

Celoletna naročnina za dijake Din 30.—, za druge in zavode Din 40.—. Posamezna številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. rač. pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676.

Naročnina za Italijo: Lit 10.— za dijake, Lit 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, ozir. avstrijskih čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov.

Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

MENTOR

18. LETNIK

DECEMBER 1930

ŠTEV. 4

Janko Mlakar:

Spomini.

Repetent.

Začetkom leta sem navadno vedno rad šel v šolo. Radoveden sem bil na nove součence in — pozneje v gimnaziji — na nove profesorje.

Tudi takrat, ko sem šel drugič v četrti razred sem bil radoveden, kakšen bo učitelj Šepce in kako se bomo z novimi součenci razumeli.

Bilo nas je nekaj nad sedemdeset, in moram reči, da nas je učitelj dobro držal na vajetih.

Šepce je bil mlad lep mož, vedno lepo oblečen in jako zmožen. Kadar je pisal na tablo, ali je komu segel v lase, si je vselej potem umil roke. Jaz sem ga pri tem zanj zelo važnem opravilu jako rad gledal.

Najprej je snel prstane, odložil manšete, potem je pa umil in obrisal vsak prst posebej. Jaz gotovo nisem porabil ves teden toliko časa za umivanje, kakor on pri eni šolski uri. Spominjam se, da sem ga zaradi te požrtvovalnosti zelo občudoval.

Ker je tako ljubil lepo in snažno zunanost, se mi ni prav nič čudno zdelo, da je imel najrajši tisto peščico gosposkih otrok, ki so se ponižali, da so hodili na Graben v šolo.

Največji njegov ljubljenec je bil neki Pollack, ki je prišel šele med letom v šolo. Bil je pravi gizdalin in je nosil celo rokavice. Šepce je ravnal z njim, kakor bi bil iz sladkorja. Klical ga je tako mehko, da se je slišalo samo »Bola«, zraven se je pa vselej blaženo nasmehljajal.

Fant je bil iz nemške rodbine in tako prevzet, da nas proletarcev niti pogledal ni. V peti gimnaziji sva zopet prišla skupaj. Ker je pa padel, sem ga pozneje izgubil iz oči. On, ki je padel, je bil v četrtem razredu prvi odličnjak, dočim sem jaz, ki sem zdelal, takrat komaj »zlezal«. Sploh sva pa izmed Šepčevih učencev prišla gladko v osmo samo dva: Frole, ki je zdaj velika železniška živina v pokoju, in jaz.

Sicer je bil pa Šepce dober učitelj in smo se pri njem veliko naučili, zlasti nemščine. Meni kot hudemu narodnjaku je posebno ugajalo to, da je pri slovenskih urah samo slovensko govoril, dočim je Pavlin vedno nemščino vmes štilil.

Čeprav me Šepce ni nikdar udaril in tudi zlasal ne — morda bi se bil moral potem predolgo umivati — me je vendarle mrzel. Vsaj zdelo se mi je tako; kajti nikdar me ni pohvalil in naj sem še tako dobro znal. — »Seveda, ti kot repetent moraš to vedeti,« je rekel navadno, kadar sem jaz edini v razredu pravo zadel.

Zdi se mi, da me je zato zapostavljal, ker sem preveč »lepo« pisal in

risal. Lepa pisava je namreč pri njem največ veljala. Zato pa v nalogah nisem nikdar dobil dobrega reda, in naj so bile tudi brez napake. Mož je pač povsod ljubil lepo zunanost.

Risal sem pa rad in veliko, seveda ne tistih ravnih črt, ki smo jih črtali v šolskih risankah od pike do pike, marveč ljudi in živali po naravi; risal sem s svinčnikom in barvami, pa brez vsake anatomske in perspektivne navlake. Moja nesreča je bila samo to, da sem bil najmanj pol stoletja pred svojimi sodobniki, ki me zato niso razumeli in ne prav cenili. Ako bi imel še tiste risbe, bi z njimi posekal vse današnje eks-, im-, kon- in druge presijoniste.

Pod Šepcem sem se nekoliko umiril. Nikdar mu ni bilo treba domov pošiljati pošt in zaprt sem bil samo dvakrat in še to enkrat res po nedolžnem.

Dočim je Pavlin sam nadzoroval pred poukom, je Šepce ostajal v konferenčni sobi, namesto njega pa je pazil na razred kak njegov ljubljenec. Pisal je nagajivce na tablo, jih v ponovnem slučaju prestopka podčrtaval ali jim delil zvezde. Ti fantje, vulgo špeci, so pa svoji odlični posel opravljali pogosto zelo pristransko. Sovražnike — in kdo je brez njih? — so zapisovali večkrat po nedolžnem, prijateljem pa gledali skozi prste.

Ko pridem neko popoldne v šolo, je stal na katedru Škis. To pri taroku tako odlično ime je dobil zato, ker se je za vsako malenkost kremžil. Komaj me je zagledal, sem bil že na tabli. Pa samo radi grdega maščevanja. Prejšnje popoldne sem namreč pri štolcanju kot izvedenec razsodil v njegovo škodo.

Jaz sem zato proti tej krivici glasno ugovarjal, a kaj — takoj sem bil še podčrtan in okrašen z več zvezdicami. Šel sem v zadnjo klop, kjer so sedeli repetenti, naslonil glavo na roke in grdo gledal Škisa in tablo, na kateri se je sredi zvezdic blestelo moje ime.

»Samo tiste zapišeš, ki jih imaš na piki, kdor ti pa kaj da, pa sme početi, kar hoče,« so leteli ugovori od vseh strani. Škis je pa pridno pisal upornike, tako da je bila kmalu tabla polna imen.

Tu se dvigne Kremžar, stara bajta iz Kurje vasi, gre počasi na kateder, vzame gobo in zbríše s table vsa imena. Nato pa pokaže Škisu pest in mu pravi: »Le čakaj, če te jaz dobim na samem!«

Kremžarjeva požrtvovalnost je drugim pomagala, njemu in meni pa ne. Naju je Škis še zapisal, drugih pa ni mogel, ker je isti hip stopil Šepce v sobo.

»Kaj je pa Mlakar naredil?«

»Pretepal se je,« se je zlagal Škis.

»Ni res!«

Bil sem ves ogorčen.

»Tiho, Mlakar! Jutri ostaneš po pouku v šoli.«

»Pa res nisem nič naredil. Čisto po nedolžnem...«

»Ako ne boš molčal, boš dvakrat zaprt.«

Pa si pomagaj, če si moreš, ko niti govoriti ne smeš. Mene ni izlepa, kaj spravilo v jok. Takrat sem pa skrtil obraz v dlani in se tiho jokal.

»No, treba se ti je za to cmeriti. Kaj pa je, če ostaneš eno uro tu?«

Ako bi bil učitelj videl v moje srce, bi ne bil govoril tako; kajti bolega me ni kazen, ampak krivica. Ko sem doma povedal, da bom zaprt, niso nič rekli. Proti učitelju niso hoteli biti, z menoj pa tudi niso potegnili, čeprav so mi verjeli.

Naslednje dopoldne sem ostal ob enajstih v šoli. Bilo nas je precejšnje število, pa ne zaprtih, ampak tistih, ki so imeli posebno uro ali »ekstraštund«, kakor smo navadno pravili.

V tistih časih so si učitelji svoje pičle plače radi povečavali s tem, da so nekatere učence proti majhni odškodnini še posebej učili. Kdor je imel »dober«

razred, mu je posebna ura skoraj toliko nesla kakor služba; kajti k posebni uri hoditi je veljalo za imenitno.

Zaprtniki smo sedeli v zadnjih klopih in delali, kar smo hoteli, samo da nismo motili pouka. Jaz sem svoj zapor dobro porabil. Spisal sem s tistimi vred, ki so imeli v prednjih klopih posebno uro, domačo nalogo in se pripravil za šolsko, ki smo jo potem popoldne pisali. Spoznal sem pa tudi, zakaj so »ekstraštundlerji« tako dobro pisali domače in šolske naloge.

Drugič in zadnjič sem bil zaprt zaradi prestrogih Šepčevih ukazov. Prepovedal nam je bil ostro kepati se na ulici. Pa grem nekega dne skozi Zvezdo in dobim mahoma kepo v hrbet. Komaj se ozrem, mi že prileti druga v glavo. Hitro sežem v sneg in že je zletela moja kepa v gručo nesramnih napadalcev.

Tu pride mimo moj součenec Jakše.

»Mlakar, zatožen!« in šel je mirno naprej.

Ves teden sem mu potem moral dajati jabolka, da je molčal. Ko sem se mu pa nazadnje uprl, sem imel takoj brezplačno posebno uro.

Takih izsiljevalcev se v našem razredu ni manjkalo.

Zadnje šolsko leto na Grabnu mi je teklo potem mirno in brez važnejših dogodkov. Šele koncem leta so napočili zame spet hudi časi, časi zaničevanja in poniževanja. In ti težki tedni so bili odločilni za celo moje življenje.

Prišel je čas pripravljanja za sprejemni izpit na gimnazijo. Učitelj je naročil mojim součencem — mene se ta stvar po njegovem mnenju sploh ni tikala — naj vprašajo doma, kateri pojdejo na srednje šole. Jaz nisem vprašal, ker je bilo doma že tako sklenjeno, da ne grem v peti razred. Šepcu si pa tega nisem upal povedati, ker sem slutil, kaj bo. Pripravljali so se že cel teden, ko sem se slednjič toliko opogumil, da sem mu povedal, da pojdem tudi jaz v gimnazijo.

»Kaj? Ti in v gimnazijo? Ali se ti meša?«

»Doma so tako rekli,« se jamem opravičevati.

»Seveda! Kdo ve, kaj si jim natvezil! Ti si toliko za gimnazijo kakor krava za sedlo. Boga zahvali, da boš smel v peti razred!«

»Pa je oče rekel, da moram na gimnazijo,« sem trdil ves v strahu, da bom moral še eno leto hoditi na Graben.

»Dobro, naj pride oče k meni!«

Šele nekaj let pozneje sem zvedel, kako je učitelj očeta pregovarjal, naj me pusti v petem razredu počakati odpustnice in me da potem učit kakega rokodelstva, češ, da ne bom na gimnaziji nikdar nič dosegel. Toda oče je k sreči ostal stanovit in se ni dal pregovoriti.

Tiste dni potem sem moral veliko prestati. Šepec me je lovil na vse načine, da bi mu ne odgovoril in da bi mi vzel veselje in pogum do gimnazije. Najhujše je bilo, kadar sem pisal na tablo.

»Ali je to kaka pisava? Vse črke so pijane in kruljave, kaj misliš, da bo kdo na gimnaziji te tvoje kavke bral? Jaz le ne vem, kako se ti sploh predrzneš misliti, da boš naredil sprejemni izpit!«

Taka in podobna narobe bodrila me pa nikakor niso ostrašila pred gimnazijo, marveč sem vedno bolj željno čakal, da se za vedno poslovim od Grabna.

Ko sem pa nekega dne pri analizi zapisal na tablo dolg nemški stavek tako, da so ležale črke, kakor da jih je vihar razmetal, me je Šepec zadel v živo.

»Ali ni škoda denarja za šolnino, ki jo bodo morali starši plačevati za prazen nič? Ako tudi narediš sprejemni izpit, ti nič ne koristi, ker še misliti ni, da bi kdaj prvo gimnazijo zdelal. Profesorji ne bodo tako potrpežljivo brali tvojih čačk, kakor jih jaz. Prav nič nimaš srca, ker se ti ne smili oče, ki mora vsak krajcar težko zaslužiti.«

Naslonil sem se z obrazom na tablo in solze so se mi začele udirati iz oči in kapljati na uporne črke, kakor bi jih hotele zbrisati.

V šolski sobi je vse utihnilo.

»Geh hinein!«

Od tistega dne dalje sem imel mir.

— — —

Zadnji dan šole na Grabnu! Učitelj se je od nas poslavljal. Znal je jako lepo govoriti. Tele besede so mi še danes v spominu: »Na gimnaziji boste prostejši. Vikali vas bodo in ne boste hodili dva in dva iz razredov do šolskih vrat. Pomnite pa, da ste podlago za vso svojo izobrazbo, ki jo boste dobili na gimnaziji, prejeli tu na ljudski šoli. Zato jo ohranite v hvaležnem spominu!«

Jaz je nisem.

Še v poznejših letih se mi je včasih sanjalo, da hodim na Graben v šolo. Ko sem se zbudil in zdramil, sem se vselej oddahnil: »Hvala Bogu, da so bile to le sanje...«

»Frlan« in drugi.

Izmed vseh učiteljev, s katerimi sem prišel na Grabnu v dotiko, mi je najbolj ostal v spominu Furlan, ki smo ga otroci prekrstili v Frlana. Bil je takrat prav gotovo najbolj znan učitelj v Ljubljani. Učil je prav za prav na I. mestni šoli na Ledini in nas je imel samo dva dni, a že ta dva dneva sta mi ostala v živem spominu.

Pavlin je menda zbolel in prišel ga je nadomestovat mlad pripravnik. Poslali so jagnje med volkove. Ropotali smo tako, da nas je prišel sam Belar mirit. Komaj so se pa vrata za njim zaprla, se je začelo znova. Drugo jutro so poslali Furlana nad nas. V sobo je priletel ves zasopljen neki fant in zakričal:

»Tiho, Frlan gre!«

Bilo je, kakor nekdanj v Rimu, ko so klicali: »Hannibal ante portas!²⁵

Kar namah je vse utihnilo. Pa se je pojavil na pragu strah ljubljanskih šolarjev. Samo en pogled, in stali smo strumno ko vojaki. S trdimi, vojaškimi koraki je stopal na kateder.

»Molimo! Oče naš . . .«

Niti pri katehetu nismo tako molili.

»Sedite!«

In kako smo sedeli! Ko bi nas bil Pavlin videl, bi bil gotovo rekel: »Ihr Heuchler, die ihr seid!²⁶

Nihče si ni upal ganiti se. Drugi dan se je šlapa hotel postaviti in je začel med uro žvečiti sladke koreninice. Furlana je kar vrglo s katedra; toda ni še prišel do predrzneža, je ta že začel prositi: »Slišja, prosim, saj ne bom več, saj ne bom več.«

Tedaj pač nisem mislil, da bo ta mož, ki je s samim pogledom strahoval ves razred, še moj tovariš. Na Ledini sva skupaj poučevala, in reči moram, da sem našel v njem ljubega tovariša, ki je bil svojim učencem vzoren učitelj in skrben odgojitelj. Zdaj uživa pokojnino kakor jaz, samo nekoliko trše zaslužen. —

Barabice — tudi on jih je imel nekaj — so mu pa njegovo skrb včasih slabo vračale.

V predvojnih časih so učitelji služili pri vojakih samo nekaj tednov med počitnicami. Vežbali so se pred nekdanjo cukrarno. Tako je kot navaden prostak »selciral« tu tudi Furlan, njegovi učenci so ga pa hodili gledat. Veselili so se na to že celo leto. Med njimi je bilo redno nekaj takih, ki so se že odtegnili njegovi moči in oblasti. Ti so si seveda upali več kakor drugi.

»Glej ga Frlana, kako mora stati pri miru, pa navaden gmajnar je. Zdaj nas pa ne more lajbati. Pa kako je neroden. Kaprol, daj mu no ena s kolba perpelat!«

In dražili so ga tako dolgo, dokler jih ni korporal nagnal s »kolba«.

Takrat smo bili za vojaštvo zelo navdušeni. Za roparji in žandarji smo se šli najrajši vojake. In kadar je vojaštvo korakalo po mestu, smo hodili vedno pred godbo, seveda bolj spredaj; kajti tik pred bobnarji so bili samo večji študenti. Korakali so v širokih strnjenih vrstah, držč se pod pazduho. To je bilo zlasti pri mirozovu, ki smo ga imeli vsako soboto zvečer.

Tudi od vojaške parade na cesarjev rojstni dan nismo nikdar izostali. Tiste počitnice, ko je bil Furlan pri vojakih, so imeli parado na Kongresnem trgu. Sredi Zvezde je bila sveta maša, na trgu je pa stala vsa ljubljanska posadka: pešci, artilerija in konjenica. Šolarji smo prišli »pred nune«, še preden je bil kak vojak tam, in čakali. Končno prikoraka bataljon domobrancev ali krompirjevcev, kakor smo jim pravili, in se postavi v dolgih vrstah ob samostanskem zidu, tam, kjer stoji danes notranja meščanska šola.

Mahoma nastane šum in šlo je od ust do ust: »Glej ga Frlana!« — »Kje?« — »I, tamle stoji. Ga ne vidiš?« — »Saj je res Frlan, pa še vedno je gmajnar.«

Po povzdigovanju je vojaštvo streljalo salve, vsak bataljon zase. Vselej smo kritizirali, ali so vsi naenkrat ustrelili, ali so pa »orehe stresali«. Zlasti na »krompir« smo imeli hudo piko, ker je navadno najslabše streljal.

Furlanov bataljon je pravkar dvignil puške in čakal na povelje za strel. Takrat je bilo pričakovanje najbolj napeto. Vojaki so bili s častniki vred v skrbeh, če bodo dobro streljali, mi smo se pa že naprej veselili, kako bodo

²⁵ Hannibal pred (mestnimi) vrati!

²⁶ Kakšni hinavci!

orehe stresali. Zdajci se pa v splošni, napeti tišini začuje izmed šolarjev tenek a močen glasek, ki se je razlegel od uršulinske cerkve do kazine:

»Frlan, prtnis!«

In —?

Brrrr... je šlo skozi vse vrste. Mislim, da je vsak vojak sprožil posamič. Na celem trgu je nastal bučen smeh in celo vojaki so komaj ostali resni.

Po paradi je poklical polkovnik poveljnika tistega bataljona takoj na odgovor. Ta mu pojasni vso zadevo in polkovnik je obljubil Furlanu, da ga bo poslal v drugo garnizijo, kjer ga njegovi učenci ne bodo mogli dražiti. Ostalo pa je pri obljubi. — Streljal pa Furlan potem ni več, kajti naslednje leto je bil že povišan v korporala.

Med učitelji, ki so učili na Grabnu, mi je najbolj ugajal Bahovec. Hodil je z dolgimi počasnimi koraki in nosil v dva repa razčesano brado. Otroci smo ga radi pozdravljali, ker nam je tako zabavno odzdravljaj. Dotaknil se je s kazalcem klobuka in zapel:

»Mädänaa!«

Jaz dolgo nisem vedel, kaj pomeni ta odzdrav. Šele v gimnaziji so mi povedali, da je ta beseda okrajšanka iz nemškega pozdrava: Gehorsamster Diener ali košamadina,²⁷ kakor so navadno spačeno izgovarjali.

Bahovec mene ni nikdar »imel«. Tisti pa, ki jih je učil, so se z njim pohvalili, češ da rad burke uganja.

Zapiral je rad, pa nikdar dopoldne. Zakaj ne, se ne morem več spomniti. Morda ni imel posebnih ur, ali pa ni hotel izdati njih tajnosti.

Popoldne je pa zadnja vrsta učencev, ko je pripeljal svoj razred v vežo, redno krenila na hodnik k šolskemu slugi. Nato je prišel Bahovec in naročil slugi, koliko naj jih vsak grešnik dobi. Potem je pa vsem skupaj prijazno pokimal, si pogladil brado in z mirno vestjo, da je storil svojo dolžnost, odšel. Radi kazni se je zanesel na slugo.

Najpogumnejši so kar hitro nastavili. Sluga jih jim je naložil po predpisu, in bili so prosti. Bojazljivci so pa včasih cincali celo uro in še čez ter premišljali ali bi ali ne. Pomagalo jim pa to ni nič, kajti sluga je bil neizprosen. »Kadar jih dobiš, pa greš,« se je glasilo njegovo načelo.

Kateheta sem imel dva.

V prvem razredu nas je nekaj časa učil poznejši šentjakovski župnik Rozman. Pri meni je užival veliko spoštovanje, da, kar občudoval sem ga. Nekoč je namreč nekega nagajivca — sedel je že več let v razredu — vzdignil kar iz klopi in ga postavil v kot. Od takrat sem sedel pri njegovi uri ko vkopan.

Za njim je prišel Gnjezda, dober in blag gospod. Midva sva dobro orala. In kako bi tudi ne bila! Saj sem že kot petleten otrok moral moliti vsako jutro vse molitvice, ki so bile v katekizmu, in naštetih vse vrste grehov. Pri grehih zoper Svetega duha sem namesto trdovraten vedno rekel »zavratim«, zato, ker sem včasih, kadar sem bil trmast, moral za vrati stati.

Veliko senzacija smo na naši šoli doživeli, ko sem hodil v drugi razred.

Nekega dne v oktobru zvemo, da pride v I. b poučevat učiteljica. To je bilo za tiste čase nekaj nečuvenega.

Kako smo se takrat nosili, frkavci!

»Le k nam naj pride baba učit! Al' jo bomo zbil'!«

No, tudi abecedarjem bi ne bila kos, če bi jih ne bil hodil Belar krotit.

Da, taki smo bili svoje dni Grabnarji.

(Dalje sledi.)

²⁷ Sluga ponižen.

Božič na bizantinskem dvoru.

Nek poseben čar obdaja vse bizantinsko življenje, ki ga občuti n. pr. vsak bralec Finžgarjevega romana »Pod svobodnim solncem«. Bizantinska država na sredi med Evropo in Azijo je edina preživela tisto globoko zarezo, ki jo pomeni v evropski zgodovini selitev narodov; v nji je živela antična omika naprej in se pod raznimi vplivi razvila v svojevrstno, eksotično tvorbo, ki je z magično silo vlekla nase mlade evropske barbabe. Njen vpliv je prevzel zlasti Vzhodne in Južne Slované, ki so iz Bizanca dobili s krščanstvom in pisavo temelje višji kulturi, segel je pa še dalje v Zahodno Evropo in proti vzhodu v Azijo med Arabce, Armence in Perzijce. In ko je po dolgotrajnem hiranju propadla politična moč Bizanca, se tudi sirovi turški zmagovalci ni mogel odtegniti visoki omiki premagancev, ki so istočasno kot begunci prinesli evropskemu zapadu novih pobud in bistveno vplivali na tako zvani humanistični pokret. Primeroma kasno se je zavedla Evropa, koliko dolguje Bizancu in učenjaki vseh strok so z odkrivanjem teh kulturnih vezi ustvarili novo vedo, bizantinologijo, katere zastopniki so pred kratkim zborovali na mednarodnem bizantinološkem kongresu v Atenah.

Bizantinska kultura je v bistvu nadaljevanje poznoantične, to je helenistično-rimske kulture. Ta je bila zmesna tvorba različnih sestavin, v kateri so imele poleg grške (helenske) velik delež zlasti kulture starega orient, dočim je rimski vpliv z gospodarskim propadom Italije proti koncu starega veka naglo ginil. Ta proces se zrcali zlasti v izpremenjenih nazorih o vladarju in državi, ki se iz republike razvija v vedno bolj absolutno monarhijo helenistično-orientalskega kova. Zato n. pr. ni slučajno, da je bil pri Rimljanih osovraženi tiran *Neron* velik ljubljenec in ljubitelj Grkov. Po kratki reakciji za Flavijcev se omenjeni razvoj hitro nadaljuje. Cesarji odstranjujejo stare republikanske uredbe, si nadevlejo razne božanske naslove in zahtevajo slednjič za svojo osebo božje češčenje. Dovršil je ta razvoj veliki *Diolecijan* (284—305), ki je istovetil svojo božansko osebo z državo ter uvedel v Rimu orientalske dvorske običaje, po večini s sijajnega dvora novoperzijskih Sasanidov, n. pr. oblačila iz škrlatne z zlatom vezene svile, škrlatne čevlje z vdelanimi demanti, padanje na obraz pred cesarjem (proskynesis) i. t. d. Hkrati je dobila vsa državna uprava birokratski značaj, posnet v prvi vrsti po ptolomejskem Egiptu. Visoka birokracija je postala pravo jedro državne moči in težko prestopna ograja, ki loči božansko osebo vladarjevo od dotika z navadnimi podaniki in često nezanesljivo armado.

Na teh razmerah tudi pokristjanjenje rimske države ni dosti izpremenilo. Orientalski vpliv se je še celo okreplil, ko je Konstantin (324—337), ki je predvsem iz političnih razlogov izmiril državo s krščanstvom, preložil prestolico v Bizanc-Konstantinopol. Bizantinska država je ostala neomejena vojaško-uradniška monarhija; njen vladar se sicer ni več smatral za boga ali heroja, zato je pa hotel biti namestnik božji na zemlji in kot tak vladati tudi Cerkvi, ki naj bi bila državna ustanova, popolnoma vdinjana državnim koristim. Tako se je razvil cezaropapizem in nujno privedel do usodnega razkola med zapadnim in vzhodnim krščanstvom. Po tem naziranju so se izkazovale vladarju tudi na zunaj slične časti kot Bogu: pred njim so padali na obraz in klečali, in najvišji dostojanstveniki so se poniževali v lizune, s katerimi je vladar neomejeno razpolagal in jih celo telesno kaznoval. S tem se je razvila druga značilna poteza bizantinske države — bizantinizem

— in carigranski dvor je postal klasična domovina dvorskega sijaja in do potankosti urejenega dvorskega ceremonijela.

V tem pogledu je bil Bizanc šola za vse sosedne države in dvore, pa tudi za svoje naslednike Turke. Prej vojaško preprosto živeči sultani so se po osvojitvi Carigrada obdali s sijajnim dvorom in strogo ločili od svojih podložnikov, vse to pod vplivom bizantinskih svetovalcev, ki so si znali tudi v novih razmerah zagotoviti precejšno moč. Ko so kesneje v 18. stol. postavljali sultani iz takih grških (fanariotskih)¹ rodbin v Moldaviji in Vlaški tako zv. »hospodare«, so si ti uredili v Bukareštu in Jassy-ju pravcate dvore, ki so bili v malem verni posnetki nekdanjega bizantinskega dvora. Sosedni slovanski vladarji so ravno tako videli svoj vzor v bizantinskem dvorskem življenju. Brž ko so prišli do moči, so se okronali za carje in uvedli doma bizantinske dvorske običaje in naslove. Tako je bilo v bolgarskem Trnovu za carja Simeona (893—927) in enako kesneje v Srbiji za carja Dušana (1331—1355), ki sta bila oba za mladih let v Carigradu in se tam navdušila za njegov bizantinizem. Bizantinski zgled je tudi v Rusiji spodrinil stare slovanske razmere in moskovski veliki knezi so se iz demokratično-patrijarhalnih starešin prelevili v nedostopne, z bizantinsko etiketo izolirane carje-samodržce.

Na zapadu se je uveljavil bizantinski vpliv zlasti v Italiji, ki je po večini ostala še par stoletij bizantinska provinca; mnoge uredbe papeškega dvora n. pr. še danes jasno kažejo svoj bizantinski izvor. Castitljivi blesek bizantinske krone je slepil tudi germanske vladarje v Srednji Evropi in ko so z obnovitvijo rimskega cesarstva postali tekmeči Bizanca, so hoteli posneti še njegov dvorski sijaj. Vse dvorsko življenje Karla Velikega (768—814) ima prav malo domačega, frankovskega, ampak je nekak medel odsev bizantinskega dvora. Podobno je bilo tudi na nemškem dvoru, zlasti za Otonov, ki so bili v sorodstvenih zvezah z Bizancem. Kajti Oton II. (973—983) je imel za ženo Teofano, hčer Konstantina VII. Porfirogenita, ki je po moževi smrti nekaj časa vladala za nedoletnega sina Otona III.

Z ozirom na veliko važnost, ki jo je imel dvorski ceremonijel v bizantinski državi, posebno v njenih stikih s tujimi narodi, ki naj bi jim vcepljal strah in spoštovanje pred njo, je razumljivo, da so skušali njegove podrobnosti točno določiti in kodificirati. Prvič se je to zgodilo v 10. stol. za carja Konstantina VII. Porfirogenita, ki je dal sestaviti obširno knjigo o dvorskih običajih in obredih za različne prilike. Ker je bila namenjena za najožjo domačo rabo na dvoru, se je ohranila le v enem rokopisu, ki je imel dokaj pisano usodo. Po padcu Carigrada je prišel v biblioteko ogrsko-hrvatskega kralja Matije Korvina, odtam pa na Nemško, kjer tvori danes največjo dragocenost mestne knjižnice v Leipzigu. Drugo manjše delo te vrste je nastalo že za propadanja bizantinske moči sredi 14. stol., najbrž pod Dušanovim sodobnikom carjem Ivanom Kantakuzenom, in je spis neznanega avtorja. Poleg teh dveh glavnih virov imamo na razpolago še spise bizantinskega dvora od nekaterih tujih opazovalcev. Tak je n. pr. škof Luitprand iz Cremona, ki se je kot poslanik cesarja Otona I. dvakrat (leta 949. in 968.) mudil na carigrajskem dvoru, ko je snubil za cesarjevega sina že omenjeno princeso Teofano. Manj prijetno je bilo pa bivanje v Bizancu za izobraženega Arabca Haruna ben Jahja, ki ga je cesar Vasilij I. privedel kot ujetnika s svojega pohoda v Azijo.

V teh virih so opisani dvorski obredi ob cerkvenih slavnostih in pro-

¹ Fanar je bilo predmestje ob Zlatem rogu v Carigradu (imenovano tako po svetilniku, grški: fanarion), kjer so stanovale imenitne grške rodbine. Tu je stoloval tudi patrijarh.

cesijah, ob cesarjevi poroki in kronanju, pri imenovanjih in ustoličenjih raznih uradnikov in dostojanstvenikov, pri cirkuških tekmah in ljudskih veseljih, pri sprejemih tujih poslanikov in nešteti drugih veselih in žalostnih dogodkih. Med cerkvenimi prazniki je dajal zlasti božič povod za mnoge dvorske slovesnosti, pri katerih se je razvil okrog posvečene osebe cesarjeve ves sijaj bizantinskega dvora. Za primer hočemo navesti iz suhoparne ceremonijske knjige Konstantina VII. odstavek, ki popisuje božično obhajilo cesarjevo in tako zvan poljub miru. Ta odstavek se glasi:²

»Potem ko stopi cesar za zaveso pred oltarnim prostorom, mu sname višji komornik z glave krono in cesar vstopi v oltarni prostor, kjer ga sprejme patrijarh. Ko sta se drug pred drugim priklonila in se poljubila, se primeta za roke in gresta do cesarskih vrat. Tam se cesar ustavi, prižge sveči in ko je patrijarh končal pristopne molitve, poda cesar sveči komorniku in ta obrednemu mojstru. Nato poljubi cesar sveti evangelij, gre po cerkvi mimo prižnice in obstane pred oltarnimi vrati, tu vzame zopet sveči iz komornikovih rok, izmoli kratko molitev, vrne sveči komorniku in stopi v najsvetejšo. Tam pogrne po oltarju dva prta, poljubi dva keliha in dve skledici ter plenice Gospodove. Potem sprejme cesar od komornika mošnjo denarja, jo položi na oltar in gre skozi stranska vrata svetišča v preoblačilnico, kjer tudi prižge sveče. Po končani sveti maši, preden nesejo mimo svete zakramente, gre cesar ven; ko se bliža mestu, kjer stoji njegova sveča, se postavijo ob straneh senatorji, tako da koraka sredi med njimi. Ko je prišel do svoje sveče, jo vzame višji obredni mojster ter poda cesarju; ta jo vzame, se obrne, gre mimo dostojanstvenikov skozi oltarni prostor ter pri oltarnih vratih izroči svečo obrednemu mojstru, ki jo postavi na vzvišeno mesto tik vrat. Cesar se vstopi poleg njega in počaka, da nesejo mimo zakramente, nakar se priklonita cesar in patrijarh drug pred drugim. Potem gre cesar vnovič v preoblačilnico in ko se približuje obred poljubovanja, pride ven ter poljubi patrijarha, metropolit in škofo, cerkvene dostojanstvenike in klerike, ki mu po starem običaju vrnejo poljub. Nato se postavi na ono mesto, kjer običajno daje poljub miru veldostojanstvenikom; visoki uradniki in generali, voditelji strank in višji obredni mojster pristopajo po činovnem redu, se poklonijo in poljubijo s cesarjem ter se vstopijo nazaj v vrsto ob obeh straneh. Ko je cesar vse te poljubil, se spet priklonita drug pred drugim cesar in patrijarh. Cesar gre vnovič v preoblačilnico in ko je prišel čas za sveto obhajilo, stopi ven, spremljan od višjega komornika in obrednega mojstra. Prišedši k patrijarhu, vzame zakramente, ki jih nudita dva ministranta na razgrnjenem prtju, poljubi patrijarha, stopi z odra, se trikrat pokriža in zavzije obhajilo. Potem gre na oder nazaj, ministranta razgrneta prt in cesar prejme od patrijarha kelih, nato stopi z odra, pomoli in oba se priklonita drug pred drugim. Potem se zopet vrne v preoblačilnico in tam použije južino v družbi patricijev in drugih velikašev, ki jih je seboj povabil.«

Pa pustimo nadaljno dolgovezno popisovanje cesarskega obrednika in povejmo ob kratkem, kako se je ta stvar končala. Po končani južini je cesar obdaroval dostojanstvenike — med njimi tudi patrijarha — z mošnjami zlatnikov. V cerkvenem preddvorju je sprejel poklonitev obeh strank, »modrih« in »zelenih« in odšel skozi špalir gardistov v zbornico senata, ki ga je pozdravil s klici: »Na mnoga in srečna leta!« (S petjem »Mnogaja leta« so pozdravili ob kronanju tudi Štefana Prvovenčanega, kar je seveda bizantinski posnetek in nič izvirno slovanskega, kot je mislil oni, ki je v nekem beograjskem listu pred-

² Prevodi vseh virov so prirejani po nemških prevodih v zbirki K. Dieterich-a, Hofleben in Byzanz.

lagal to pesem za novo jugoslovansko himno.) Iz senata se je cesar vrnil v palačo, kjer je ob vzklikih garde »Na mnoga leta!« odložil plašč in krono ter slednjič — gotovo pošteno utrujen — odšel v svoje sobane.

Bolj zanimiv je popis slavnostne božične pojedine, kot ga podaja že omejnjeni arabski ujetnik *Harun ben Jahja*. Ta pripoveduje sledeče:

»Pri vstopu v palačo se pride na mogočno dvorišče, ki meri po 400 korakov v dolžino in širino, potlakano je z zelenim marmorjem, stene so okrašene z mozaikom in zlato barvo. Desno ob vhodu je cesarska zakladnica, na sredi pa stoji kip konja z jezdecem, ki ima za oči dva rdeča rubina.³ Na levi ob vhodu je 200 korakov dolga in 50 korakov široka sprejemnica in notri stoji velika miza iz dragocenega lesa, ena miza iz slonove kosti in ena iz zlata. Brž ko je slovesnost minula, pride cesar iz cerkve v sprejemnico in se usede k zlati mizi spredaj. Nato privedejo mohamedanske ujetnike in jih posade k drugim mizam. K cesarju pripeljejo na kolesih še štiri zlate mize, katerih prva, z biseri in rubini okrašena, je bila bajè nekoč last Davidovega sina Salomona, in jih postavijo predenj. Na njegovo znamenje jih odkrijejo in na njih je polno toplih in mrzlih jedi. Cesarjev glasnik zakliče nato: »Pri glavi cesarjevi, med temi jedili ni nič svinjskega!«⁴ in razdeli jedila v zlatih in srebrnih skledah med ujetnike. Potem prinesejo neko stvar, imenovano al-urgana (orgle), ta je napravljena iz štirioglatega lesa in podobna stiskalnici za olje, prevlečeni z usnjem; v stiskalnico je vtaknjenih 60 medenih cevi, ki molè na polovico ven. Nad usnjem so cevi pozlačene in vsaka je malo daljša od druge. Na eni strani ima ta štiriogлата stvar luknjo, v katero je vtaknjen nekakšen kovaški meh. Potem prinesejo tri križe, dva polože na oba konca, enega pa v sredo. Dva moža potem pihata v meh, mojster pa igra na cevi, katerih vsaka daje po svoji legi različen glas, v čast in slavo cesarju. Obenem nastopi tudi 20 mož s cimbalami v rokah, ki godejo med pojedino in to se ponavlja skozi 12 dni (t. j. od božiča do Sv. Treh kraljev). Zadnji dan obdarujejo vsakega mohamedanskega ujetnika z dvema dinarjema, nakar se cesar vzdigne in odide iz dvorane.«

Take božične gostije se je udeležil tudi škof *Luitprand iz Cremonne*, ki je poleg drugih zanimivost videl še pravo akrobatsko predstavo.

»O igrah, ki sem jih tam videl« — pravi — »ne bom pisal, ker bi bilo preobširno; le eno hočem omeniti, ki je bila čudovita. Nastopil je mož, ki je brez pomoči rok držal na čelu nad 24 čevljev dolg drog, en komolec pod zgornjim koncem droga pa je bil počez pritrjen dva komolca dolg les. Potem so privedli v sobano dva skoro naga dečka. Ta dva sta splezala po drogu gor, kazala gori razne umetnije in zlezla strmoglavo zopet dol, pri čemer se drog ni prav nič premaknil, kot bi bil trdno zasajen v zemljo. Nazadnje, ko je eden izmed dečkov že prišel dol, je drugi sam ostal zgoraj in izvajal umetnije, čemur sem se še dosti bolj čudil. Kajti dokler sta oba plezala po drogu, se mi je zdelo stvar še nekam umljiva, ker sta, čeprav s čudovito spretnostjo, vendarle z lastno težo držala drog pokonci. Ko je pa eden, ki je zgoraj na drogu ostal, tako zelo obdržal ravnotežje, da je mogel tam kazati svojo umetnost in prišel živ in zdrav dol, sem se tako začudil, da je moje strmenje tudi cesar zapazil. Dal je torej poklicati tolmača in me vprašati, komu se bolj čudim: dečku, ki se je gibal tako oprezno, da se drog ni premaknil, ali možu, ki je drog tako spretno držal na čelu, da ga niti teža dečkov niti njune umetnije niso mogle spraviti iz ravnotežja. In ko sem odgovoril, da ne vem, komu se je bolj čuditi, se je cesar od srca zasmel, češ, da on tudi ne ve.«

³ To je sloviti kip cesarja Justinijana I., ki ga je nekaj stoletij kasneje občudoval tudi Janez Schiltberger. Prim. Mentor, XIV. letnik, str. 60!

⁴ Kot znano, je Mohamed svojim vernikom prepovedal uživati svinjsko meso.

Na obisku pri naši južni sosedi.

(Ob stoletnici grške samostojnosti.)

Grški narod praznuje letos velik praznik. Dne 3. februarja l. 1930. je podpisala Turčija londonsko listino, v kateri je zagotovila Grčiji popolno neodvisnost. Po dveh tisočletjih burne preteklosti je grška zemlja svobodno zadihala. Z zadoščanjem je sprejelo izobraženstvo vsega takratnega sveta vest, da je domovina davnih graditeljev naše kulture končno osvobojena.

Toda večstoletna doba turškega gospodstva je ostavila vsepovsod v deželi žalostne sledove. Grčija ni imela nikakih cest, ni poznala voz. Le ob skrajnih naporih so mogli po njej potovati v prvih letih svobode tujci, srečni, če so mogli kdaj po mnogih razočaranjih prenočiti v skromni sobi kakega zakotnega samostana.

Stoletje samostojnega življenja pomenja stalen napredek. Danes ima Grčija s tujim svetom odlične pomorske zveze, razpolaga z znatnim brodom, železniško omrežje je precej razpredeno, po lepo izpeljanih cestah drve avtomobili, v vsakem večjem kraju so udobni hoteli. Iz nezatne obrti so se razvile razne industrijske panoge, ki krijejo vsaj del domačih potreb, zlasti mnogo dohodkov pa daje državi izvoz izvrstnega tobaka, vina, korint in južnega sadja.

Vendar je mogla Grčija tudi po l. 1830. le redkokdaj živeti v miru. Reden razvoj so motili mnogi prevrati, vojne ter prirodne katastrofe, zlasti potresi. Večkrat je država spremenila svojo ustavo, kralji so zasedali prestole in so se morali često predčasno umakniti pod pritiskom krvavih revolucij. Toda vsikdar se je Grčija zopet opomogla in je po vsaki vojni stalno rastla. Tako je ob osvoboditvi pred sto leti obsegala komaj tretjino današnjega ozemlja, kljub mnogim nezgodam in porazom se je večala slično kot sosedna Italija.

Kot soseda ima Grčija za našo državo velik pomen. Z njo nas vežeta dve progi, ena stranska iz Bitolja in druga mednarodna pri Gjevgeliji. Le po slednji progi, torej le preko Jugoslavije, obstaja kopna prometna zveza južne, srednje, zahodne in večjega dela vzhodne Evrope s Helado. Obenem so gospodarski stiki naše države z njo zelo živahni. Le v štiri države izvažamo več blaga kot v Grčijo, semkaj zlasti živino, les, vsakovrstna živila in krmo.

Nam Slovencem je Grčija tako daleč, kot nobena sosedna država, niti ne Albanija. Zračna razdalja okrog 800 km, ki nas loči od jugoslovansko-albansko-grške tromeje med Ohridskim in Prespanskim jezerom, odgovarja nekako razdalji od Ljubljane do Varšave ali do Kalabrije. K temu pa bi morali prišteti še dobrih 400 km, če bi hoteli Grčijo najhitreje doseči južno od Skoplja pri Gjevgeliji po edini železnici, ki nam je na razpolago. Ni čuda, da nam je prav ta soseda tako malo znana, da se nam zdi bližja šele takrat, kadar se spomnimo njene slavne zgodovine v davni preteklosti.

Ko sem se letošnje poletje odpravljal v naše južne kraje, sem sklenil potovati tudi v Grčijo. Radi potrebnih informacij sem se obrnil na tukajšnjo tujskoprometno pisarno. A kako sem se začudil, ko niso imeli za Grčijo niti enega prospekta, ne enega komada propagandne literature. Kako je s pomorskimi zvezami v Grčiji, sem pozneje izvedel vsaj po posredovanju naše pisarne

— iz Trsta! Nič več kot v Ljubljani nisem mogel izvedeti od tujsko-prometnega urada v Skoplju. Lep primer, kako ne poznamo niti sosedov. Ni čuda, da me je posej Grčija še bolj zanimala.

*

Bila je vedra julijska nedelja. S prijateljem profesorjem B. sem se zarana napotil iz največjega bitoljskega hotela na železniško postajo. Pred malim postajnim poslopjem je bilo precej vrvenja. Vlak se je polagoma polnil. Vstopila sva v črnopleskani kupe grškega vagona. Na peronu je bila zbrana večja družba muslimanov s fesi. Očividno so spremili na postajo svojega prijatelja, ki se je odpravljal na daljno pot. Morda je zapuščal Bitolj za vedno in je bil eden mnogih turških izseljencev, ki si je ustanovil nov dom v Turčiji. Zaškripalo je kolesje, fesi in pozdravi so se izgubljali v daljavi. Zdelo se mi je, da se poslavlja orient in da se bližamo novi neznani zemlji.

Na prvi postaji je izstopila večina potnikov. Kot velika kača se je vila dolga procesija ljudi proti vasi. Iz zelene Bitoljske kotline vstaja na zahodu pisano gričevje. Izza njih nas pozdravlja mogočni sivolasi Perister (okr. 2600 m). Naselbine se odmikajo od železniške proge. Kot da so pobegle iz vlažne nezdrave pokrajine se stiskajo gruče hiš ob vznožju gričev.

Po kratkih minutah smo se ustavili v našem obmejnem Kenaliju. Običajna revizija, naša in grška. Grki so naju izpraševali v svoji materinščini; izkusila sva, da drugega jezika ne razumejo. Zaman sem se hipoma spomnil grških klasikov, razumel nisem ničesar. Težko je človeku, če se ne more sporazumeti; maha z rokami, zdi se mu, kot da je izgubil ravnovesje pod nogami. Iz zadrege naju je rešil neki mlajši sopotnik, ki je obvladal grško in srbsko. Pregledovanje Grkov je bilo zelo natančno. To sem sklepal iz tegā, da so premetali tudi najino malenkostno prtljago, ki sva jo imela v napol praznih nahrbtnikih.

Skoro povsem prazen vlak je nadaljeval vožnjo. V daljavi nas je že pozdravljala jugoslovanska trobojnica pred našo obmejno stražnico, nekaj korakov dalje se je vila belo modra grška zastava. Prekoračili smo mejo. Prva grška postaja. Neznatno leseno poslopje me je presenetilo. Kako pazijo druge države na obmejne kolodvore, kjer si nabere tujec prvih vtisov! Tu pa že prva postaja zgovorno priča, da veže Grško s tujino v glavnem morje, dočim so njene kopne prometne zveze postranskega pomena.

Orožnik mi je vrnil potni list, v francoščini me je vprašal po poklicu in mi izročil neko tiskovino. Grčija se mi je predstavila v tiskani besedi kar v francoskem, angleškem in nemškem jeziku. Poučno je to pismo, ki ga naslavlja grški prometni urad na tujca. Uvodoma opozarja, da je Grčija šele pred sto leti dosegla samostojnost, radi česar še ni mogla doseči kulturne stopnje onih narodov, ki niso nikdar zapadli tujemu robstvu. Grčija priznava, da niso neminljive priče starogrške kulture izključno le njena lastnina, temveč da pripadajo vsem narodom, ki so gradili svojo kulturo na antičnih temeljih. Zato hoče vsem olajšati poset starinskih spomenikov in prirodnih lepot, ker je tudi v njeno korist, da se tujski promet čimbolj razvije. Končno izraža tujski urad željo, da posetnik napiše odgovore na stavljena vprašanja: odkod prihaja, kakšni so bili njegovi vtisi pri prekoračenju meje, v vlakih, hotelih, kako je bil zadovoljen s cenami, s hrano, postrežbo, snago itd. Zelo trezne in pametne vrstice brez kričeče reklame in vsiljivega hvalisanja!

Pokrajinska slika se polagoma menja. Ravnina se umika valovitemu svetu, hribovja se primikajo progi, slabozarastle apnene vzpetine so glasniki siromašne gorske pokrajine. Gruče hiš se vrste ob progi, hiša druga drugi po-

dobna, kamenita, podolgovata in prostorna, vse obrnjene v isto smer. V Florini, prvem grškem mestecu, se je vlak skoro docela napolnil z grško družbo. Živahen temperament ljudi, prešerna zgovornost in nemirnost, vmes kričanje prodajalk in prodajalcev, pravi tipi juga. Mahoma je glasno zazvonilo. Železniški uslužbenec je potegnil za zvonec, ki je bil pritrjen ob steni postajnega poslopja. Opozoril je ljudi na skorajšnji odhod našega vlaka, ki je bil medtem ojačen z novimi vagoni in je posledaj vozil kot brzovlak. Toda nikomur se ni mudilo. Potniki so postopali zunaj tudi še potem, ko se je zvonec oglasil drugič in tretjič. Zganili so se šele na ponovne žvižge in piske. A tudi naš brzovlak ni imel posebne sile, tudi njega je prevzela grška komodnost. Ustavil se je na vsaki postaji. Povsod slični hrupni prizori in alarmi za odhod!

Seznanila sva se s sopotnikom, ki nama je bil ob meji za tolmača. Bil je rodom iz Bitolja, odkoder se je preselil v Malo Azijo. Izobražen Turek, po poklicu krojač. Vsa pokrajina do Soluna mu je bila dobro znana.

V kraških globelih med golimi planotami se je tuintam pokazala jezerska gladina. Z leve se je razgrnilo Ostrovsko jezero. Ogromna vodna površina. Vlak je drvel med skalnimi pečinami tik ob obrežju. Čista modrikasta barva vode se je čudno skladala s sivo barvo puste pokrajine. Jezero je bilo mirno, kot njegova obrežja, kjer je oko zaman iskalo ljudi in naselbin. Šele ob severnem koncu se je pokazalo selišče Ostrovo. Zavili smo v postajo. Pod njo jezerski zaliv, ki prehaja v močvirje; gosti šopi trave mole kot otoki iz vode.

Brzovlak je dosegel svojevrsten rekord. Čakali smo skoro eno uro, da sta šla mimo kar dva potniška vlaka, ki sta prihajala iz nasprotne smeri. Pokrajina je dobivala vedno bolj gorski značaj. Gozda nikjer, le nizko borno grmičje. Tuintam so zazijale ozke globeli. Vlak je šinil preko močno zastraženih mostov, pod katerimi so bile struge povsem izsušene ali pa se je vil le pohleven potoček. Vmes so zopet vstajala strma pobočja. Skozi predore smo se prerivali dalje in dalje. Pokazala se je ravna solunska Kampanja. Še en pogled na razorano skalovje! Zapustili smo gorato grško Macedonijo, ki je tonila za obzorjem.

Potniki so se v vlaku brž izmenjavali. V naš oddelek so prisledli črnelasi pastirji, vsak z velikanskim svečnjem, da ga je komaj objel. Zagorela lica so se jim svetila od maščobe, oči so jim gorele kot oglje. Prijatelj me je opozoril na rdečkaste živalce, ki so se pojavile na klopeh. Stopila sva na hodnik k oknu. Mimo so hiteli čudni telegrafski drogovi, leseni le zgoraj, v spodnjem delu pa kovinski. Morda tudi tu štednja lesa, kot ni videti lesenih hiš v tej državi, ki ima premalo gozda (le 13 % površja odpade na gozd, v Jugoslaviji ena tretjina). Na obeh straneh proge siromašni, večinoma prazni pašniki. Vmes skupine redkega drevja, tuintam prekinjenega po visokem bičevju, med katerim se leskečejo lokve. Zopet se stiskajo naselbine na vzvišenih mestih ob robih slično kot v Bitoljski kotlini, le da so gruče hiš večje, vasi vedno številnejše — bližamo se Solunu. Menda je čutil tudi vlak njegovo bližino, da se je podvival. Prekoračili smo previdno rujavi Vardar. Prva predmestja. Po stranskih tirih ogromno lokomotiv in vagonov, med njimi zelo mnogo jugoslovanskih.

Skromno kolodvorsko poslopje so oblegali vsiljivi hotelski agenti, šoferji in izvoščki. S težavo sva se jih otrsela, odločena, da si sama peš poiščeva prenočišče. Toda takoj sva krenila v napačno smer. Šele v velikem ovinku sva mimo nizkih zanemarjenih kolib in med mnogimi ruševinami dospela v pravo mesto. Ob široki cesti sva zagledala dolgo ravno vrsto novih palač. V njih

trgovina pri trgovini, vmes prenočišča za tujce (novogrško ksenodoheion). Evo, gimnazijska starogrščina nama je vendar enkrat praktično pomogla! Prebirala sta grške napise in se odločila za najbolj privlačno ime »Ksenodoheion Evropa«. V srbsčini smo se zedinili za sobo; cena 30 drahem za osebo (okrog 23 Din) se mi je zdela zelo nizka. Nedvomno je temu vzrok konkurenca med lastniki tujskih sob, ki jih ima Solun izdatno preko potreb. Zato sva pa izkusila, da je tem manj evropskih restavracij. Na Grškem namreč večinoma ni hotelov v našem smislu. Prenočišče in restavracija sta podjetji vsako zase. Prvi dan n. pr. kljub dolgotrajnemu pohajkovanju nisva imela sreče, da bi odkrila večji lokal — manjših sva se skrbno izogibala. Ne brez neutemeljene slutnje. Ko naju je končno glad pognal v kolikor toliko čedno manjšo obednico, so naju že grdo ogoljufali. Namesto pečenega piščanca sva dobila neužitne mrzle ostanke. Zaman sva zmerjala, kdo naju je razumel? Natakár je

Solun pred balkansko vojno (pogled z morja).

odnesel skoro nedotaknjeno jed in smehljaje predložil čeden račun. Prvi dan sva večerjala — v slaščičarni.

Vendar sva se v Solunu hitro udomačila. Že naslednje jutro sva odkrila blizu пристanišča tik ob morju razkošen Grandhotel »Olimpos«. Sem sva se namenila opoldne. Kaj obleka, ki ni bila baš primerna, svet se klanja tudi denarju! V krasni dvorani je mrgolelo natakárjev, gosta ni bilo še nobenega. Takoj ob vstopu so nama prihiteli naproti. Eden mi je vzel iz rok čepico in je odhitel z njo k obešalniku, drugi nama je odkazal manjšo mizo za dva sedeža, tretji je prinesel tiskan francosko-grški jedilni list, ki izide vsak dan posebej. Taka etiketa me je sprva neprijetno dirnila. Toda sijajno prirejen obed, ki sem ga še zalil z najfinejšim grškim vinom, je razkadir vso nejevoljo in padli so pomisleki, da sem ne spadava. Medtem so precej napolnili dvorano številni gostje, sama visoka elegantna družba. Čudil sem se jim, da so vsi pili vodo. Pri nas so pač druge navade. Tudi pozneje sem isto videl; le malokateri gost si je privoščil piva, vina pa sploh ni pil nihče. Ko sva plačevala, naju ni bolela glava, kajti račun ni bil večji kot dan preje ob praznem želodcu.

V Solunu sva se mudila tri dni. Več kot dovolj časa, da si ga razgledaš

in si želiš dalje. Mesto leži ob krasnem zalivu; od obale se amfiteatralno dviga proti griču, na katerem so še vidni ostanki nekdanje trdnjave. Preden sva dospela do zunanega zidovja, sva morala strmo navkreber skozi ozke, zane-marjene ulice. Tu leži stari del mesta z mnogimi napol razpadlimi hišami. Na obsežnem prostoru med zunanjimi okopi in notranjo trdnjavo se razodeva še večje siromaštvo. Tu si je postavilo mnogo grških družin, beguncev iz Turčije zasilne domove, ki sličejo ciganski naselbini. V notranji trdnjavi, ki je zelo dobro ohranjena, je nastanjeno vojaštvo. Povzpela sva se na zidovje, odkoder sva mogla pregledati vse mesto, ki je ležalo pod nama. V duhu je vstajala preteklost, ko sva se divila ob sijajnem razgledu.

Solun, ustanovljen l. 315. pred Kr. r., je bil prvotno macedonsko mesto. Pod rimsko oblastjo je postal važno pristanišče, ki pa je bil tudi z Dračem in Carigradom odlično zvezan po cesti, imenovani via Egnatia. V srednjem

Iz modernega Soluna (Venizelosoja cesta).

veku je obzidje opetovano trpelo ob navalih sovražnikov, neredko Slovanov. Do sem je segala moč Dušana Silnega, mesta samega ni mogel več zavzeti. Vendar ima Solun tudi slovansko preteklost. Od tu sta izšla sv. Ciril in Metod in njihova misel slovanskega bogoslužja. Tu je bilo važno oporišče srednjeveških trgovcev, zlasti Benečanov, dokler ni mesto l. 1430. prišlo trajno v turško oblast. Solun je postal turški Selanik. Turška doba mu je vtisnila orientalski značaj. Še za časa balkanskih vojn l. 1912. so dominirali med večinoma nizkimi turškimi hišicami daleč z morja vidni minareti ob mošejah, ki jih je bilo nad trideset. Poleg turškega dela mesta je bil židovski, pravtako zane-marjen z ozkimi vijugastimi ulicami in s približno enakim številom sinagog. Tudi tretji krščanski del je razodeval vse preje kot blagostanje.

Sicer je dosegel Solun l. 1910. 150.000 prebivalcev, med katerimi je bila polovica židov, vendar je ohranil stoletja isto umazano orientarno lice. Nato pa se je zgodovina naenkrat zganila, razvoj se je podvihal, kot da hoče dohiteti čimpreje zamujeno. Pravkar (8. novembra) je preteklo 18 let, ko so zmagoviti Grki v balkanski vojni iztrgali mesto Turkom. Toda vihra se je zanj šele pri-

čela. Tu se je med svetovno vojno izkrcala antantna armada. Na solunski fronti je jugoslovansko orožje izsililo prvo odločitev; premagana Bolgarija je sklenila premirje. Tako je tu zažarela prva luč, ki nam je oznanjala bližnjo svobodo. Pod granatami, ki so jih sipali sovražni zrakoplovi, je Solun silno trpel. Česar ni vojna porušila, je l. 1916. zajel velikanski požar, ki je upepelil večino mesta. O strahotah pričajo tudi tisoči grobov srbskih in zlasti francoskih vojakov v okolici.

Toda tu sta si podala smrt in življenje roko. Danes je Solun, grški Thessaloniki, drugo največje mesto Grčije. Druge so hiše, drugi ljudje. Izginili so vsi minareti, nikjer ni videti fesov. Grki izpodrivajo tudi žide, ki jih je vedno manj. Iz ruševin in pogorišč vstajajo še vedno nove stotine visokih palač, dočim je ena šestina mestnega površja v bližini pristanišča, kar se s stare trdnjave tako lepo vidi, že docela zgrajena. Tu je središče novega modernega mesta, ki se veča z mrzlično naglico. Po širokih ravnih ulicah drve avtomobili in vozovi električne železnice. Tu utripa pravo velemestno vrvenje, ki mu dajejo Grki posebne značilnosti. Na cesti in po kavarnah izvršujejo svoj dobičkanosni poklic neštevilni snažilci čevljev, ki so pravi mojstri v svoji obrti. Vmes se prerivajo glasni prodajalci časopisov, pa že zopet ponujajo bosonogi dečki srečke, ki jih imajo pritrjene kar na dolgih palicah. Povsod sama kupčija, celo pred vhodi hiš, kjer sede za steklenimi mizami premeteni menjalci denarja.

Solun ima novoustanovljeno grško vseučilišče, ljudi pa šteje že nad eno tretjino milijona. Slovanskega življa ni mnogo, vendar se s srbsčino povsod dobro izhaja. Blizu pristanišča ima solunska trgovska in industrijska komora kraljevine Jugoslavije lastno palačo, ki je seveda nisva pozabila posetiti. Tajnik dr. Mihajlovič in blagajnik Lazarevič sta naju pristrčno sprejela in razkazala vse klubske prostore. Klub, ki šteje sam sto članov, ima v posebni sobi svoj muzej, ki je izredno zanimiv. Razstavljeni so vzorci naših poljskih pridelkov, predvsem sirovin za industrijo, od bombaža in kokonov iz okolice Gjevgjelije do vzorcev sukna iz vseh delov Jugoslavije. Po stenah vise krasne slike, predvsem iz naših tujsko-prometnih pokrajin, največ iz Primorja in iz naših slovenskih Alp. Komu ne bi vzdrhtelo srce, ko vidi v tujem velemestu sliko Triglava, ali celo Škofje Loke!

Še na dveh krajih v Solunu sva se zglasila pri naših ljudeh. Daleč na vzhodno stran mesta naju je privedel tramvaj na »Cesto demokracije«, kjer je v lični vili nastanjen naš konzulat. Tudi tu topel sprejem. In končno sva bila kar dvakrat v jugoslovanski svobodni coni. Ograjena od vseh strani leži med grškim pristaniščem in kolodvorom. Naši cariniki ob vhodnih vratih so nama brez nadaljnega dovolili vstop. Prostor je dokaj obsežen, napravi pa vtis zapuščenosti. V pristanišču ni bilo nobene večje ladje, skladišče je malo in še ta so nizka ter več ali manj prazna. Nikjer žive duše, kot da praznujejo, le tuintam kak jugoslovanski tovorni vagon. Kako drugačno je bilo vrvenje takoj na drugi strani ograje! Vendar je v splošnem pristaniški promet naravnost neznaten v primeri s prometom v samem mestu. Solun pa č pogreša zaledja, kajti le 60 km je oddaljen od jugoslovanske meje. Naša država pa ima predvsem svoje luke in le Vardarska banovina, ki je gospodarsko šibka, je izključno nanj navezana. Svobodna cona ima za nas predvsem ta pomen, da preko nje izvažamo blago bolj v prekomorske države kot v samo Grčijo. Poslovati je pričela šele 1. julija l. 1929., zato je razumljivo, da manjkajo še mnoge potrebne naprave. (Dalje sledi.)

Na božične počitnice.

(Odlomek.)

Mračen zimski dan se je nagibal h koncu in temna noč je začejala razpenjati svoja črna krila čez naravo, pogrnjeno čez in čez z belim plaščem. Zdaj pa zdaj je pihnil sem izza hribov oster veter. Z njim so pridrli nenavadno gosti, temnosivi oblaki ter se v ogromnih kolobarjih razgrinjali čez nebo. Grozeče kakor velikanske pošasti so se premetavali v čutni nižini.

Po ozki stezi, vodeči v hribe, je korakal mlad človek. Utrujene noge so se mu opletale in skoraj pri vsakem koraku mu je spodrsnilo na vlažnih tleh.

Pogosto je povzdignil oči ter se ozrl proti sivemu gorovju, nad katerim so se kopičili temni oblaki ter zavijali vitke vrhe in skalnate čeri v svojo neprodno temo. Ob vsakem pogledu se mu je čelo nagnubanjilo, strah je prešinil mlade ude ter jim podelil novo moč.

»Snežilo bo,« je spregovoril sam zase in jo ubral hitreje navkreber.

V tistem trenutku je od severa spet pihnil veter, grozeče je zabučalo po gozdu in lesni velikani so se stresli v bojzljivi grozi kakor drobne bilke. Zatulilo je skozi stara grbasta debela, da so pokale veje in se majale korenine.

Obenem so pa začele padati prve snežinke. Čimdalje gosteje so se usipale, pač nevedoč, kakšno skrb vzbujajo utrujenemu mladeniču. Padale so mu na razpaljena, vroča lica, kakor bi ga hotele božati. Obličje njegovo je pobledele in pot mu je stopil na čelo, pot strahu in mračne slutnje. Napel je zadnje moči ter hitel, hitel... Ze se je sklonila na njegova lica temna senca, že se mu je bral v velikih očeh obup, ko je kar nepričakovano zaplapolal v njih nov ogenj ter se pokazal nov, svetel žarek, žarek upanja in ljubezni.

Misel na ljubo mater, ljubljeno v bridki, odkritosrčni ljubezni, na tisto mater, ki ga je pestovala in gojila, katero bo kmalu videl, katero bo v nekaj urah tesno objel in goreče poljubil, mu je vlila v obupajoče srce nov pogum.

Motiv božične noči.

Linorez P. Kocjančiča.

V udih je začutil spet novo moč... Začel je premišljevati o dogodkih minulega dneva. Pred oči so mu stopili veseli obrazi sošolcev in v ušesih so mu še zvenele sladke besede, govornjene v slovo. »Gotovo so že vsi doma,« si je mislil. »Gotovo že sede vsi srečni sredi svojih ljubljenih roditeljev, dragih bratov in sester... Tu opazuje oče z veselimi srcem in z zadovoljnostjo svojega sina, drugje spet se smehlja dobra mamica dragemu sinu, pripovedujoč mu, kako ga je že težko pričakovala.«

Zatopljen v take misli in sanjajoč lepe, mladeniške sanje, je dospel popotnik na vrh. Iz globokega premišljevanja ga je vzdramil navaden lesen križ, stoječ na obronku ceste tik pred razpotjem. Bil je to križ, kakršnih vidiš obilo v naših mirnih, gorskih selih, preprost in brez vsake umetnosti.

Pa se je prav zato dojmil pozornega opazovalca v polni meri.

Saj hrepeni človeška duša po ljubezni, naše srce si išče povsod zaslombo prave, odkrite ljubezni, išče si njeno cvetje in njene sadove. Kadar ta zaklad najde, se odpre na stežaj in celó v najtemnejši kot posije žarek čistega veselja. Obenem pa zaveje skozi naša srčna vratca v prijetni, da, omamljivi toploti lahek veter, prepojen s sladkim vonjem, z vonjem, dehtečim kakor rdeči nageljni, kakor bele lilije. Blagi in srečni so taki trenutki!

To je okusil vsak, ki je kdaj gledal kako umetnino, ali bolje samo skromno, brezpomembno delo, vedoč, da ga je oblikovala le ljubezen, prava, odkrita ljubezen, ne pa pohlep po časti, slavi ali denarju. Take umetnine so naši preprosti poljski križi in vaške tablice. Ni jih ustvaril znamenit umetnik v razkošnem ateljeju, ne, žaljava, neskušena roka jih je rezljala ob poznih večerih pri borni, brleči luči in ljubeznipolno srce je vodilo roko ter narekovalo črte in oblike.

In sedaj stoji tam. Ta ob bistrem, žuborečem studencu, drugi spet na ravnem polju ali ob šumečih jelkah.

Od časa do časa zahaja k njim ob zgodnjih jutrih, ko se prvi solnčni žarki blestijo na skalnatih vrhovih naših gora, nedolžna mladenka in jih krasi z vencem ali pestrim šopkom dehtečih cvetk.

In človeku, ki ga zanese mimo pot, postane ob pogledu na te skromne dokaze čiste ljubezni mehko in lahko.

Tako je mislil in čuvstvoval tudi mladi študent, ko je stal pred znanim križem.

Poslednjikrat se je ozrl na razpelo, še enkrat se je pokrižal, nato pa nameril korak po zasneženi poti v temno noč.

Olaf Severni:

Večer.

Tam za goro
solnce je utonilo v svoje dvore,
iz dobrane sem zaslišal zборе
drobnih pevcev.

Pesem lepa
je zajela pokrajino bajno,
da odmevala je v daljo tajno,
v brda vinska.

Sapica večerna je zavela,
kakor mati
božajoče, rahlo je objela
trudni svet.

MEYPIAS

Spisal O. Kraus, poslovenil Veselko Pičirad, z orig. lesorezi ilustriral slikar-grafik E. Justin.

Malo uvoda.

»Smeh in dobra volja sta kakor kruh in voda,« je prav dobro dejal neki modrijan. Smeha in dobre volje je željan tudi slovenski študent in tale »Meyeriada«, parodija Homerjeve Iliade, mu hoče dati v ta namen nekaj snovi. Samo iz tega namena je nastal ta »humoristični epos iz dijaškega gimnazijskega življenja« in samo tako naj se presoja: ... als ein billiges Mittel, sich eine heitere Stunde zu bereiten, kakor pravi sam pisatelj.

Spis je nastal v osemdesetih letih preteklega stoletja na neki nemški gimnaziji v Pragi, kar kažejo že imena študentovskih junakov s pisateljem Oskarjem Krausom vred. Vendar je parodija v svoji zasnovi tako splošna, da bo umljiva vsakomur. Seveda prav do dna bo užival ob njej samo tisti, ki je kdaj študiral Homerja in pozna vsa epiteta ornantia, ki jih stari grški pevec zdeva svojim junakom ali stvarjem. Vendar upamo, da se bodo ob prebiranju teh spevov izvrstno zabavali tudi vsi drugi, ki Homerja ne poznajo.

Kake obširnejše razlage zato ne bomo podajali — vsaka razlaga že pokvari prvotni vtis, redko ga zboljša — samo ob koncu vsakega speva bomo prav na kratko pojasnili kako besedo, o kateri bomo sodili, da ni splošno umljiva. V vsaki številki bomo prinesli eden do dva speva.

MHINIS

rd mi božica poj, profesorja Meyerja jezo, ki šeštosolcem je bila vzrok razigrane radosti. Dela razgrni trpina, kaj vse je doživel povej mi, spletke in zvite ukane dijakov predrznih naštej mi. Kdo je junak, ki mu v prsih srce tako je razljutil? Chlapec je, hrabri junak, glej, zdajci se dvignil je v klopi, on, k prepiru klicar, in zalučal je kroglo voščeno, lepo, okroglo, zgneteno iz voska marljivih čebelic. Krogla v mogočnem je loku dospela do rdečega nosa, ki se ognjeno je svetil, podoben žarečemu nebu. Z jezo v srcu zapustil je Meyer katedra višave, ostro pero držéč v rokáh in knjigo zloglasno, silno zabučal je smeh obenem z jezljivim kričanjem.

Meyer pa stal je nasproti klopem in peresnik pomočil brž je v modrikasto tinto in rekel krilate besede:

»Vse bom v razrednico vpisal, zares, tako bom naredil.«

Torej tako je starček dejal in privlekel je dozo polno črnikaste mivke, prav drobne in kih vzbujajoče, vzal jo med prste, prinesel jo k nosu in hlastno jo vnjuhnil: Grozno odmeval po sobi je glas, ki ga nos je povzročil.

Zadaj pa hrabri junaki so urno pripravljali krogle;

gnetli so jih iz kepe voščene, s sovraštvom v srcu.

Prsti so jim nervozno hiteli med voskom lepljivim;

kmalu se vosek zmeči in silnemu uda se pritisku.
 Ti pa so dvignili roke in vrgli vsi hkratu so krogle,
 ki so kot strele hitele, zadele profesorja v lice.
 Njemu pa revno srcé se je stisnilo v prsih kosmatih.
 Vendar ni črhnil besede, temná po razredu je gledal.
 »Jeitel in Chlapec ne dastá miru,« je plašné spregovoril,
 hitro prijel za peró, v razrednico nekaj zapisal.
 Pivnik na to je položil z uvelo roko in popival,
 jezno se držal in knjigo zaprl, nato pa je sedel.
 Strah je pograbil junake in ugibali skrbno so v srcu,
 je li res ju v razrednico vpisal in grožnjo izvršil,
 ali pa hotel samó ju strašiti, kar često je storil.

V srcu močné so bali se vsi grozeče nesreče:
 Kajti razrednica je dijakom velika strahota.
 Smrtniku joj in gorje, če z imenom ga v nji počastijo,
 nikdar se solnca ne bo veselil, ne užival svobode,
 ah, in strašni zapor objame ubogega fanta.
 Ko nekateri z nasveti zaman so iskali rešitve,
 je pa Dóležal zadaj v sobi na orglice piskal.
 Vsi pa junaki v krogu so tiho molčali,
 prisluškujoč zavzeto igranju v senčni dvorani.
 Starček je z jezo dojel: »Pobalin ta počestni naj neha,
 in naj ne dela mi hrupa, če ne mu svirél bom zaplenil.«
 Smeh zadonel je pavsod, Kronberger pa vzel je trobento
 in je zatrobil na njo neko pesem, poskočno, prijetno.

Zoprno starčku je bilo: »Kdo trobi pa tam na trobento? Neprimerno je tako vedenje, to vsak lahko vidi.« Fanta pa, Liliputanec, je spravil glasilke v tresenje, pesmico lepo začel »Im schwarzen Walfisch« zapel je. Ljubko odmeval je glas, in vsem je močno bil po godu. Chlapec, Wanke in Fürth in Kaiser za njim so jo peli. Bučno je pesem donela, prav kot da bi morje šumelo, soba se tresla je vsa; in zdaj je trpin spregovoril, neutolažljiva pa jeza zašla mu je v prsa kosmata: »Vedno kaj novega zmislite si, da ne daste miru mi. Kaj? In nihče me ne uboga? Tako? In konca ne bo še? No, bom videl, pazite že vendar! Že spet ste začeli? Zdaj pa še žvižga nekdo? Le čakajte, dečki nemarni, konferenca je blizu, tedaj bom pa jaz vam zažvižgal.« Strašno vzplamtel je v srdu, a šolski je zvonec pozvonil, hrup je končal in ljudstvo vse vprek je drlo k izhodu in v vrtincih se dvigal je prah pod nogami drvečih. Vsi so iz sobe izšli in Meyer se je tudi dvignil, njega pa spremljalo mnogo je fantov z veselim kričanjem. Jeteles, Chlapec pa v sobi ostala sta in sta čakala: Videla namreč bi rada, kaj Meyer je v knjigo zapisal. S strahom odprla sta knjigo in gledala sta radovedno, našla pa nista ničesar, čeprav sta skrbljivo iskala. Starček, kaj res? Usmiljenja polno imel ti srcé si, dober si bil in pomagal si rad, sovražil krivico. Le na pivniku tam, med črnimi lisami bila je zakracana beseda, pa nihče ni znal je prebrati. Juh, sta zaukala fanta v zahvalo vsevišnjim bogovom, knjige zgrabila in vsak na svoj dom sta v galopu hitela. Meyer, gromovnik s katedra, domov je počasi korakal, kjer ga čakála je žena njegova in miren počitek.

(Dalje sledi.)

MEYPIAS (Meyrias) = Meyeriada. — MHNIS (Mênis) = srd (začetna beseda v Iliadi)

Literarni pomenki

Viti, Radna. Veseli me, da Vam Mentor ugaja, in nič manj nisem vesel, da Vas je opogumil. Dve pesmi ste nam poslali. Zadovoljen sem z njima in ju priobčimo z neznanatno korekturo, ki je, upam, ne boste zamerili. Oglasite se še kaj — pa bolj vesele strune uberite, saj ste še mladi!

Vladimir, Dol pri Ljubljani. Mislim, da bova postala prijatelja in dobra znanca, zakaj že ob Vašem prvem pismu se je vse zgodilo, kakor ste želeli: dobre volje je bilo dovolj — saj ste lepo poskrbeli zanjo — potrpežljivosti pa ni bilo treba, ker sem z zanimanjem bral Vaše stvari. Škoda, da črte »Vseh vernih duš dan« niste poslali za novembrsko številko. Je kar dobra, prav dobra, in jo prihranimo za drugo leto, ako se ne odloči urednik, da bi jo priobčil kar v tej številki. Pesmi tudi

nista slabi, vendar se mi zdi, da ste v prozi boljši. Sicer pa: pošljite še kaj, da si lažje ustvarim definitivno sodbo in Vam jo o priliki povem. Da bodo videli drugi, kako ste si predstavljali Pomenkarja, postavim sem Vašo

Željo.

Pogledal bi rad Vam v obraz, ko boste te pesmice brali.

Toda, saj vidim ga že!

Oči in usta pokončne elipse, visoko v laseh mogočne obrvi.

Če da urednik napraviti še kliše po Vašem črtežu, ki zaključuje kot vinjeta Vašo željo, bi bilo dobre volje tudi pri naših naročnikih in bralcih dovolj!

Ivanuška, Ptuj. Priobčimo, a ne mislite, da ste dosegli že popolnost. Še globlje in še lepše! Prvi uspehi Vas ne smejo omamiti!

Helena, Selo. Prav prijetno se bere. »Po-

vest mladenke« bóm priporočil v natis, dasi bi rajši kaj bolj realnega, kar bi se Vam gotovo tudi posrečilo, ko Vam pero tako lagodno teče in znate res podajati svoje intimne doživljaje v izbranem jeziku!

Slavinov, Ljubljana. Če je tako, kot pišete, potem kar vztrajajte! Pride čas, ko dozorite, in tedaj bo Vaša pesem mogoče res pela.

Olaf Severni, Novo mesto. Eno, nekoliko popravljeno, priobčimo. Ubranstvo dobro zadenete, a sama slika, iz katere ne diha duša, je prazna, mrtva. Ob »Ave Mariji« boste mogoče čutili, kako je treba tudi ubranost ponantirati, da zgrabi človeka.

Vinko Vipotnik, Zagorje ob Savi. Vse tri so še srednje blago. Vsebinsko mi »Pesem« najbolj ugaja in bi zaslužila, da jo predelate dosledno v epski obliki. Prvi del »Krika iz samote« je lep, a potem se vse nekam zmede. Ono apostrofiranje bi imelo pomen, če bi apostrofiranca kako utemeljili in označili. »Miruj srce!« je pa zaklical že Stritar ali kdo in mnogo lepše kakor Vi. Le pošljite kaj boljšega!

Manko K., Ljubljana. Ako imate res še mnogo drugih pesmi, kakor pišete, potem prihodnjič izberite boljše, ker jesenski sta bili prešibki!

Dijaški šah

(Urejuje Bogo Pleničar.)

Listnica šah. urednika. G. urednik je danes nas vse, ki se pečamo s šahovsko umetnostjo izobčil iz Mentorja, češ, da smo mu zadnjič preveč prostora zavzeli. In sploh pravi, da smo se v zadnjem času pričeli šopiriti s šahom kot ježi, in meni, da imamo letos v načrtu, spremeniti dijaški list Mentor v šahovski list Mentor. V imenu šahovsko mislečih Mentorjevih naročnikov sem izjavil g. uredniku, da ne mislimo še napovedati Mentorju šah, ampak nasprotno, da hočemo dati z razširjenjem naše rubrike le dober vzgled in pobudo še drugim rubrikam v Mentorju. In mi je g. urednik odgovoril, da bi prav rad pustil še v bodoče tako »vzledno delovanje« pri šahovski rubriki, če bi list pridobil vsaj še 200 novih naročnikov. Če bi jih bilo pa še več, bi se tudi ves list znatno razširil. Da ne doživimo prihodnjič ponovne redukcije, apeliram na vse dijaštvo, da skuša vsak pridobiti vsaj po enega novega naročnika Mentorju. Vse ostalo prepustite meni in videli boste, da bo naša šahovska rubrika v bodoče še bolj pestra in bogata. G. urednik je mož beseda. Torej na lov za naročniki v korist šahovske rubrike.

Mentorjeve korespondenčne partije. Ker se je v Ljubljani prijavilo premalo števil

Domoljub Križnič, Novo mesto. Lepo je Vaše navdušenje »za brate, ki jih ni doma«, lepa Vaša domovinska ljubezen, lepi Vaši mladostni spomini in tudi pesem zvonov je morala biti lepa, a v Vaših skovanih verzih je vsa lepota, ki je je mogoče polno Vaše srce, splahnela. Nič čudnega, če pa ne obvladate ne jezika in ne najpreprostejših zahtev slovnice. Učite se, učite, in pridno berite, preden postavite zopet pero!

Iztok, Ljubljana. Pričakoval sem več. In tudi boljše!

L. M. Z., Ljubljana. »Na grobovih naših kulturnih delavcev« ste se pomudili po svoje in profesor Vas je bil vesel. Tudi jaz bi Vas bil, a preden bi Vam svetoval, da bi se s svojo nalogo oglasili v Mentorju, bi še rekel, da jo izpopolnite in poglobite! In — tudi črtati bi morali; kaj, si lahko mislite! Če pa ne bi hoteli črtati, potem bi morali povedati tako, da bi bilo lepo in bi se naš ljubi sosed ne mogel vznemirjati. Mogoče boste vse to upoštevali in nam ob letu pošljete svoj sestavek predelan!

Peter Volk, Maribor. Dobro. Priobčimo. Oglasite se še kaj!

J. P., Šentvid. »Na zapečku« priobčimo. Kar pridno delajte, pa se še kaj oglasite!

igralcev, bomo pričeli z igranjem šele po 15. decembru. Prosimo malo več poguma in nikar se ne strašite! Vsaka dijakinja in dijak ima pravico udeležiti se tega turnirja, ne da bi moral za to kaj plačati. Ponovno vabimo ljubljanske dijakinje in dijake, da čim prej sporoče svoje naslove uredništvu Mentorja.

Prijavljencem iz krajev izven Ljubljane in Maribora sporočamo, da jih to pot ne moremo uvrstiti k temu turnirju, pripravili pa bomo v kratkem korespondenčne partije med Celjem in Kranjem. V to svrhu prosimo že sedaj prijave igralcev, ki se žele udeležiti teh korespondenčnih partij. Če bo prijavljeno zadostno število, bomo s partijami takoj pričeli.

Danes objavljamo listo mariborskih dijakov-igralcev, ki jih je 31, in sicer:

Jordan J., Maribor, Drž. moško učiteljske, Zupanc F., Maribor, Drž. moško učiteljske, Masten, Maribor, Drž. moško učiteljske, Pušenjak B., Maribor, Miklošičeva ul. 2, Kopic A., Maribor, Ob bregu 14, Schwaiger E., Maribor, Vrtna ul. 6, Šavli O., Maribor, Smetanova ul. 6, Lešnik I., Hotinja vas, p. Slivnica, Vernik F., Črešnjevci, p. Slov., Bistrica, Sturm B., Maribor, Miklošičeva ul. 2, Verstovšek M., Maribor, Wildenrajnerjeva ul. 28, Regoršek K., Slovenska Bistrica, Razlag A., Studenci pri Mariboru, Kratka ulica 6,

Gujžnik I., Maribor, Državna gimnazija,
 Prorazil V., Maribor, Državna gimnazija,
 Jordan I., Maribor, Državna gimnazija,
 Rot A., Maribor, Državna gimnazija,
 Pichler M., Maribor, Državna gimnazija,
 Kartin P., Maribor, Državna gimnazija,
 Womer I., Maribor, Državna gimnazija,
 Hvalec J., Maribor, Državna gimnazija,
 Smrekar D., Maribor, Državna gimnazija,
 Golež K., Maribor, Državna gimnazija,
 Jenčič N., Maribor, Državna gimnazija,
 Lukan R., Maribor, Državna gimnazija,
 Ostrdiška H., Maribor, Državna gimnazija,
 Vrbeč V., Maribor, Državna gimnazija,
 Perkovič I., Maribor, Državna gimnazija,
 Ostrožnik F., Maribor, Državna gimnazija,
 Simčič I., Maribor, Državna gimnazija,
 Majcenovič L., Maribor, Realna gimnazija.

Mariborski dijaki bodo imeli posvetovanja vsako sredo ob 3. uri popoldne v prostorih Dijaškega šahovskega kluba na Drž. klasični

gimnaziji pod vodstvom načelnika g. Bogdana Pušenjaka.

Listo ljubljanskih igralcev priobčimo prihodnjič.

Prijave pošljite do 10. decembra uredništvu Mentorja.

Šahovske novosti. Mariborski dijaški šahovski klub je organiziral te dni šahovski turnir za prvenstvo dijaštva v Mariboru. Tekmuje 40 dijakov iz vseh mariborskih srednjih šol. Vodi ga Bogdan Pušenjak ter je v njem zbrana vsa elita iz mariborskega dijaškega šahovskega življenja. Morda priobčimo prihodnjič kako zanimivo partijo s tega turnirja, če jo bomo prejeli seveda, in poročamo o rezultatu.

O reformirani šahovski igri bomo prinesli prihodnjič daljše poročilo. Opozarjamo pa dijaštvo obenem tudi na tozadevno predavanje, ki bo v radiu v nedeljo 23./11. in 30./11. vsakokrat ob 10.45 uri popoldne.

Uganke

Steber.

(N. F. B.)

a a a a a svetopisems. oseba,
 a a a a a lepljiva snov,
 a a a b č mesto v sev. Italiji,
 č č d d d jugoslovanska reka,
 d d d e e staroslovanska boginja,
 e e e e e mesto v Bosni,
 e g i i i kraj na Gorenjskem,
 i i i j j sosed,
 k k k k k mizarско orodje.
 l l l l l uslužbenec,
 m m m m n mesto v Franciji,
 n n n n n dan v tednu,
 o o o o o prebivalec Like,
 o o o o p šolska priprava,
 p p r r r mesto na Japonskem,
 r r r r r ptica,
 s s s s š obrtnik,
 t t u v v mesto v dravski banovini,
 v v v z z pokrajina v Srbiji.

Po sredi navzdol slovenski pregovor.

Vžigalice.

(M. O., Ptuj.)

T O I N E

Iz teh vžigalic sestavi ime jugoslovanske reke, ki nima nobene iste črke.

Posetnica.

(Sonja, Ribnica.)

Zdravko Zibon

Kaj je ta mož?

Številnica.

(—ran.)

1	1	2	3	4	4	5	5
6	7	7	7	8	8	8	9
9	9	9	9	9	10	10	10
10	11	11	11	12	12	12	13
13	14	14	14	14	14	14	14
14	15	15	15	16	16	16	16
16	17	17	17	18	18	19	20
20	20	21	21	21	21	23	25

Te številke razvrsti tako, da bo vsota v vseh vodoravnih in navpičnih vrstah in v obeh prekotnicah 100.

Rešitve ugank do 15. decembra t. l. na naslov uredništva. — Nagrada za pravilno rešene uganke: Burnett, Mali lord, Povest.

Rešitev ugank iz štev. 1—3.

1. Zlogovnica. Feliks, rokoko, arzen, Nevesinje, pasat, roman, efori, šegav, Erinije, Rouen, ecce, nabiralec. — Fran Prešeren. Sonetni venec.

2. Križaljka. Vodoravno: 2. Apo; 4. en; 5. ti; 7. Oto; 8. mat; 10. es; 11. dva; 12. in; 14. slava; 16. Rurik; 19. po; 20. ro; 21. Drava; 25. omela; 28. et; 29. tat; 30. vi; 33. Ava; 34. Om; 35. vi; 36. iva.

Navpično: 1. ep; 2. anoda; 3. Otmar; 4. et; 6. ia; 7. osa; 9. tir; 10. el (elle); 13. ni;

14. sod; 15. vrv; 17. Ulm; 18. kra; 22. Re; 23. ata; 24. atomi; 25. otava; 26. Eva; 27. li; 32. ko; 33 a vi; 37. vi.

3. Izločilnica. Dar, Eva, sel, ednica, top, Ivo, bob, roj, Ana, tek. — Deseti brat.

4. Crkovnica. Oljka, Atene, flora, Saône, Ormož, napuh, lopar, Natal, Nimes, ščuka, žvižg, prača. — Oton Župančič.

5. Računski nalogi. I.: Janez je imel 200 Din, Tone 320 Din, Jože 390 Din. — II.: Janezu je ostalo 61 Din, Tonetu 29 Din in Jožetu 6 Din.

6. Demant. D, ris, sloka, konkurz, Ljubljana, Dioklecijan, Francoska, Sevilla, Jajce, mat, n. — Križenia: Dioklecijan.

7. Računska uganka. Zgornje črke pomenijo črke v abecedi, spodnje pa mesto črk v uganki, n. pr. 15/1 = 15 pomeni u, 1 = prva črka v uganki. Rešitev: Ni vse zlato, kar se sveti.

8. Sestavnica. Dobro blago se samo hvali.

9. Magičen kvadrat. Vrstni red števil: 19, 26, 3, 10, 17 — 25, 7, 9, 16, 18 — 6, 8, 15, 22, 24 — 12, 14, 21, 23, 5 — 13, 20, 27, 4, 11. — Dobra knjiga — zvest prijatelj, zvest prijatelj — močna bramba, kdor ga je našel, je našel zaklad!

10. Posetnica. Bančni ravnatelj.

Prav so rešili. V Celju: Peterman Jož., Pograjc Fr. (št. 1—5), Fischer Fr. (št. 1—5). — V Kočevju: Ecker Burgh., Vetrovec Jos., Stofa Veruša (1—5), Zose Jože (1—5). — V Kranju: Erzar St. (1—5). — V Ljubljani: Koch Vl. (1—5), Mravlje Ant. (1—5) in Škerl Fr., Stožice (1—5). — V Mariboru: Sedej Ant. (1—5), Modrinjak Fr., Jan L., Simčič Br. (2—5) in Vesenjaki Marj.,

Črna deska

Ponatis številke 1—2.

Ni se prijavilo dovolj novih naročnikov, da bi mogli ponatisniti štev. 1—2. Ker pa kateregakoli novega naročnika vendarle prav neradi odganjamo, predlagamo za tiste, ki jim ne moremo več postreči s prvo številko, izhod na ta način, da jim nudimo namesto številke 1—2 po en celoten broširan letnik Mentorja za leto 1927/28, 1928/

(1—5). — V Murski Soboti: Sapač Fr., Šerbec Stoj. (brez št. 3) in Tomori Ludv. (1—5). — V Novem mestu: Kapš St., Beličič V. (1—5) in Mihelič Mark. — V Ptuj: Obrar Mart. (razen št. 7). — Sv. Pavel pri Preboldu: Zagožen Jožica (št. 1—4). — V Studencih pri Mariboru: Jug Fr. (1—5). — V St. Vidu n. Ljublj.: Moder Janko, Padar Jož., Klun Jan. (1—5) in Zenič St. (6—10). — V Veržej: Gutovnik Jož. (1—5), Kos Vojt., Kralj Ant., Pučko Iv. (1, 2, 4, 5) in Kore N. (6, 8—10).

Nagrade, vsak po 1 izvod Dij. koledarja za 1930/31, so dobili: Peterman Jože, Vetrovec Jože, Kapš Stanko in Sapač Franc.

Ugankarjeva pošta.

Lelija. Poslane uganke bom priobčil.

—ran. Ob priliki bom porabil vse. Prav je, da pišeš uganke in rešitve vsako na poseben listič.

Lovro, Maribor. Ugank dijakov ne priobčujemo s polnim imenom. Nekateri bom ob priliki porabil.

M-č. Poslano številnico bom priobčil.

Iv. P. Posetnico bom porabil.

J. G. Zlogovnice ne morem porabiti. Črke, iz katerih naj se razbere »Iv. Cankar, Na klancu« morajo biti v dobljenih besedah v določenem redu, n. pr. vse prve in vse zadnje, ali prve in tretje itd. V poslani zlogovnici pa ni tega reda. — Posetnico in križaljko bom priobčil.

St. K. Krog bom porabil.

Jože Kočevski. Kár bo uporabnega, bom priobčil.

29 ali 1929/30 (po njihovi izberi, dokler traja zaloga), od 3. številke tekočega letnika dalje bi pa dobivali list kakor drugi naročniki.

Kdor je s tem predlogom zadovoljen, naj se prijavi in sporoči obenem, kateri stari letnik želi v zameno za manjkajočo številko.

Februarska številka

bo skoroda izključno dijaška. Prispevki zanj morajo biti v uredništvu do 1. jan. 1931,

Pošljite takoj naročnino!

K O N E C 4. Š T E V I L K E

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

Trgovina s pisarniškimi
potrebščinami

f. z. z o. z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte itd.

★

Kdor kupi za 100 Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. — Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Keleminova).

Trgovske knjige in šolski zvezki.

Vedno v zalogi:

glavne knjige, ameri-
ški journali, štrace, spo-
minske knjige, bloki,
mape i. t. d.

Na debelo! Na drobno!

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA

Florjanska ul. št. 14

Knjigoveznica, industrija,
šolskih zvezkov in
trgovskih knjig.

LJUDSKA POSOJILNICA

reg. zadruga z neomej. zavezo.

V LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po naj-
ugodnejši obrestni meri, vezane
vloge po dogovoru ter brez vsa-
kega odbitka.

Tudi rentni davek plačuje
posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za franči-
škansko cerkvijo, v lastni palači, zidani
še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg
jamstva, ki ga nudi lastna palača,
veleposestvo in drugo lastno premože-
nje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot
zadruzi z neomejenim jamstvom, za
vloge vsi člani s svojim premoženjem,
ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din.

TISKARNA SLOVENIJA

DRUŽBA Z OMEJ. ZAVEZO

V LJUBLJANI

WOLFOVA ULICA ŠT. 1

IZVRŠUJE VSA V
TISKAR. STROKO
SPADAJOČA DELA
PO ZMERNIH CENAH

ČASOPISI, KNJIGE,
BROŠURE, VABILA,
PLAKATE ITD. ITD.

USTANOVLJENA LETA 1889.

Telefon šte. 16.

Poštni ček. 10.533.

Stanje vloženega denarja nad 300 milijonov dinarjev (1 milijarda in 200 milijonov kron).

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

(GRADSKA ŠTEDIONICA)

LJUBLJANA

PREŠERNOVA ULICA

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki

nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.